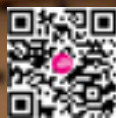

#FOFO

FOLK
BILDAR
FORUM

NR 2 | HÖST 2024 | EN TIDNING FRÅN BILDNINGSFÖRBUNDET

Förbundschef på Medborgarskolan

Ann-Sofie Olding

"Vi är medvetna om att vi har ett särskilt ansvar eftersom Moderaterna är statsministerpartiet."

SIDAN 09

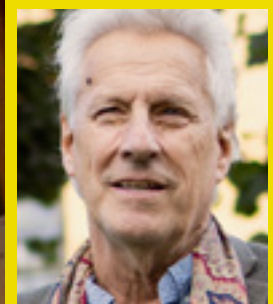
Ann-Sofie Olding

Johan Söderman

Bodil Jönsson

Lars Trägårdh

Vi måste bilda varandra för att nå ut bättre!

Sammanhållning är målet för folkbildningen och verktyget är att känna samhörighet. 2024 är ett "förändringens år" för hela folkbildningen. Det handlar om att politikens minskade tillit till folkbildningens kraft nu får faktiska konsekvenser.

Vi måste välja att hantera detta med vårt tema Samhörighet & Sammanhållning. Med detta tema kan vi anta utmaningen att hålla ihop när det blåser och göra motstånd genom transparens. För studieförbund och folkhögskolor kommer inte gynnas av att alla går sin egen väg och försöker parera påhoppens ensamma.

I detta nummer möter vi fyra personer som på olika sätt är direkt delaktiga i arbetet med att ge folkbildningens olika aktörer verktyg att hålla ihop när det blåser.

De beskriver att folkbildningen ger oss människor möjlighet att nå insikter och att förstå oss själva genom och tillsammans med andra. Så för mig handlar det om att vi måste använda folkbildningens metodik på oss själva för att visa upp våra särarter. De nya uttalade profilerna för studieförbunden och deras verksamhetsmål som gäller från nästa år måste vi därför bilda varandra om.

För om vi själva inte kan beskriva våra styrkor som just olika och i relation till varandra så kommer vi inte vinna tillbaka tilliten från omgivningen.

Peter Frejhagen, Kanslichef
Bildningsförbundet Östergötland

#FOFO är en tidning från Bildningsförbundet Östergötland som ges ut två gånger per år. Årets tema är Samhörighet & Sammanhållning, precis som för Folkbildarforum.

Kontakta oss gärna med frågor och förslag!

bildningsforbundet.se/kontakt

Innehåll

- 03** .... **Johan Söderman** | Kontakten med folkbildningen blev nästan en religiös upplevelse
- 09** .... **Ann-Sofie Olding** | Jag tror neddragningarna gjorde ont i flera av regeringspartierna
- 14** .... **Lars Trägårdh** | Folkbildningen - fjärran från "fri och oberoende"
- 20** .... **Bodil Jönsson** | Om vår tids kunskapsförakt

TEXT & FOTO

Ulrika Borg, Peter Frejhagen, David Lagerlöf, Lina Arvidsson

FOTO FRAMSIDA

David Lagerlöf

FORM & LAYOUT

Peter Frejhagen

TRYCK

Linköpings Tryckeri AB 2024

UPPLAGA

1 200 ex

Producerad av

Vi förbehåller oss rätten att publicera allt redaktionellt material även digitalt.

"Kontakten med folkbildningen blev nästan en religiös upplevelse"

Johan Söderman
Professor vid Göteborgs Universitet

TEXT: Ulrika Borg
FOTO: David Lagerlöf

Johan Söderman

Professor vid Göteborgs Universitet

Folkbildningen har gett professor Johan Söderman många aha-upplevelser. Som när ledaren för en hip hop-grupp sa att syftet med verksamheten var att fostra Malmös framtida kommunpolitiker. Han ser att folkbildningens framtid ligger i samarbeten med nya typer av verksamheter – som Epa-kulturen, jägarförbund och seglarföreningar.

Johan Söderman är professor vid Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet. Han forskar bland annat om musikaliska och kulturella implikationer på barn och ungdomskultur, civilsamhället, vuxnas lärande och folkbildning.

Du ska vara moderator på Folkbildarforum den 13 november, vad har du för förväntningar på konferensen?

– Jag var med förra året som talare och jag tyckte det var ett fantastiskt sammanhang, inte minst mötena som skedde i kaffepauserna, man fick med sig mycket efteråt. Samtidigt känns det lite nervöst också, det är verkligen ett hedersuppdrag.

I presentationen av dig på Göteborgs universitets webb står det "Jag är en varm anhängare av folkbildning i alla

dess former". När väcktes ditt intresse?

– Det var nästan en religiös upplevelse. För exakt 20 år sedan var jag doktorand och tog en utbytetermin som gästforskare på Columbia University i USA. Jag bodde i Harlem, forskade om hip hop-kulturen och gick mycket på konferenser och arrangemang som hade med hip hop att göra.

– På en konferens skulle man fira hip hopens 30-årsjubileum. Deltagarna var mestadels latin- och afroamerikaner, och så gick en av de riktiga hip hop-pionjerna upp och höll ett tal där han sa att "Vi afroamerikaner måste sluta röka, sluta äta junk food, annars kommer våra barn och unga också att göra det." Men framför allt måste vi utbilda oss, sa han. Och inte enbart inom det formella utbildningssystemet utan för att göra vår röst hörd i samhället, vi ska sträva efter "overstanding" i stället för "understanding". Jag tolkade det som ett uttryck för att höja sig över nivån att bara kunna något – att få bättre självförtroende. Han sa, om vi inte utbildar oss och skaffar oss en röst kommer vi aldrig att uppleva en svart president under vår livstid.

Hur relaterar du detta till svensk folkbildning?

– Jag tänkte att det måste ha låtit så här inom svenska folkrörelser för 100 år sedan. Det var som ett ljus tändes för min del.

– När jag sedan kom tillbaka till Sverige och gjorde intervjuer med svenska hip hop-ungdomar frågade jag en av ledarna om de ägnade sig åt musik för att komma med i Idol eller Talang eller liknande. Men

hans svar var "nej, vi vill fostra Malmös framtida kommunpolitiker". Samtidigt började studieförbunden vidga sin verksamhet för att få med alla de som höll på med hip hop och just i Malmö startade många sådana initiativ. Där startade även mitt intresse för svensk folkbildning.

Har du själv varit deltagare inom folkbildningen?

– Under hela 80-talet spelade jag i band och startade tre musikföreningar som jag var engagerad i. Vi höll till på det som då hette TBV (Tjänstemännens Bildningsverksamhet, som 2004 gick samman med Sensus studieförbund, red anm).

– Jag växte upp i Eksjö, en liten stad, och få vara intresserade av musik i jämförelse med idrotten. Det fanns en struktur kring idrotten men vi fick skapa strukturen runt

musiken själva. Jag rörde mig i alla typer av musikmiljöer, från att gå i kommunala musikskolan och spela klassisk gitarr, spela i rock- och punkband, till att spela i kyrkan, och göra dansbandsknäck.

– Jag hade inte ord för bildning och folkbildning då. Men nu i efterhand tänker jag tillbaka på kontrasten mellan känslan på fysiklektionen när mina tankar vandrade till vilken skiva eller gitarr jag skulle köpa och skillnaden till efter skolan när man träffades med bandet i ett kreativt sammanhang och tiden bara försvann. Jag

tror därför att bildning växer i tillståndet av flow, när man blir uppslukad av någonting. Det skapar en grund för en slags bildningsresa som pågår under hela livet.

Temat för årets Folkbildarforum är samhörighet och sammanhållning. Hur ser du på dessa begrepp i relation till folkbildningen?

– Att nå insikter och att förstå sig själv och andra är grunden för folkbildning. Trots att folkbildningen kan vara ideologisk, politisk, eller vara inriktad på en enda fråga blir det sammantagna att man ska kunna

argumentera för det man tror på. Både klimatfrågor och propagerande för sänkta bensinpriser kan därför rymmas inom folkbildningen. Oavsett var vi står politisk så står vi under samma paraply, och därför måste man ständigt jobba på tilliten till varandra för att orka att inte hålla med varandra.

– Sen tror jag mycket på förtroende och tillit. Förtroendets pedagogik uppstår i att låta tonåringarna få nycklarna till en dyr inspelningsstudio. Det kan hända saker, utrustningen kan gå sönder, men utan förtroendet kan tilliten aldrig slå rot. Samma sak uppstår i idrottsrörelsen, när man ger unga ledare förtroendet att jobba med barn och ungdomar. Den typen av erfarenheter ger insikten om komplexiteten i hur vi lär oss förstå varandra bättre, men också tilliten i det lokala för att unga ska kunna växa och få förtroende.

Folkbildningen har kritiserats kraftigt

de senaste åren. Vad tror du om framtiden, kan folkbildningen göra sig relevant för unga fortsättningsvis?

– Ja det tror jag absolut, och det finns hur mycket som helst att göra. Särskilt tror jag på att studieförbunden har potential att bli en facilitator för att engagera ungdomar och för ungdomars intresse. För att göra detta är det viktigt att samverka med föreningar och civilsamhället, till exempel den lokala seglarklubben eller för att inte tala om hela Epa-kulturen. Svenska jägarförbundet behöver också återväxt och folkbildningen kan verkligen hjälpa till att hitta intresserade unga.

– Man måste även se kritiken som något positivt. Innan kritiken startade sa man att man behövde folkbilda om folkbildningen. Nu har det väl aldrig pratats och skrivits så mycket om folkbildningen i till exempel riksdagen. Den har verkligen satts på agendan.

Smått & gott!

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2023

BILDNINGSFÖRBUNDET ÖSTERGÖTLAND har nu tagit fram verksamhetsberättelsen för 2023 med rubriken "Förändringens tid är nu!".

Regeringens beslut hösten 2023 om sänkta anslag för studieförbunden 2024, 2025 och 2026 kommer att ha en stor påverkan på folkbildningsverksamheten de kommande åren. Vi ser med oro på de 30 procentiga nedskärningarna av studieförbundens ekonomiska resurser och därmed titeln förändringens tid är nu.

Bildningsförbundets ambitioner och samordnade roll för att stärka och främja folkbildning i alla länets kommuner kommer få än större betydelse. Läs mer i vår verksamhetsberättelse på vår hemsida.

www.bildningsforbundet.se.

VERKSAMHETSPLAN 2024-2025

BILDNINGSFÖRBUNDET ÖSTERGÖTLAND har antagit verksamhetsplan för två år nu.

Bildningsförbundets verksamhetsprioriteringar för 2024-2025 fokuserar på folkbildningens uppdrag. Medlemmar är de numera nio studieförbunden och fem folkhögskolor i länet. Under denna verksamhetsperiod måste särskilt fokus ligga på insatser som stärker medlemmarna samt fortsatt kompetenslyft kring synlighet, öppenhet och transparens inom folkbildningen för att stärka folkbildningen framåt.

Bildningsförbundet vill vara den samlande kraften för civilsamhällets olika parter att föra fram sin åsikt i regionen. Läs mer i vår verksamhetsplan på vår hemsida.

www.bildningsforbundet.se.

"Jag tror neddragningarna gjorde ont i flera av regeringspartierna"

Ann-Sofie Olding
Förbundschef på Medborgarskolan

Välkomna!

Medborgarskolan är studieförbundet som bildades av Moderaterna, ett parti som nu har varit med och skurit ned det statliga folkbildningsanslaget med 30 procent. I en intervju med förbundschefen Ann-Sofie Olding ger hon sin syn på vad Medborgarskolan gör för att få politikerna att förstå folkbildningens betydelse för Sverige.

Ann-Sofie Olding har varit förbundschef för Medborgarskolan i drygt åtta år. Hon är även ledamot i styrelsen för Studieförbunden i samverkan och ordförande för Ideell Arenas styrgrupp, ett samarbete mellan idéburna organisationer. Med en juristutbildning i botten har hon valt att arbeta med folkbildning.

Hur kom du i kontakt med folkbildningen?

– Som barn till två gruvarbetare i Malmberget vet jag vad möjligheter till bildning kan betyda. Studieförbunden och biblioteken var starten på min egen bildningsresa. Jag blev sedan den första i släkten som studerade på universitet. Och även om jag är jurist i botten har pedagogik alltid varit min grej och jag tycker att bild-

ningsresor är väldigt spännande. På gymnasiet blev jag ridinstruktör, och sedan dess har jag varit delaktig i att bilda andra människor. I alla mina yrkesroller har jag hållit utbildningar.

– Det har bidragit med mycket mening i mitt arbete att förstå att det krävs en struktur och en infrastruktur för att ge människor möjlighet att växa, det är inget som bara händer. Det handlar mycket om att ge människor förebilder i form av till exempel lärare eller cirkelledare och få dem att förstå hur mycket som är möjligt.

Medborgarskolan är ett studieförbund som startades av Moderaterna. Vilken roll har ni tagit på er i den politiska debatten om folkbildningen?

– Vi är medvetna om att vi har ett särskilt

TEXT: Ulrika Borg
FOTO: David Lagerlöf

ansvar eftersom Moderaterna är statsministerpartiet. Det bästa sättet att komma framåt är att bidra med kunskap och att ha mer informella kontakter där man inte behöver hamna i polemik. Vi bjuder in till studiebesök till intressanta verksamheter där man ser vilka möjligheter folkbildningen kan skapa. Våra styrelseledamöter med politisk bakgrund har bra nätverk och vi jobbar alla extra hårt nu för att hålla i gång en bra dialog. Vi jobbar även tätt med branschorganisationen Studieförbunden i samverkan som är ett gott stöd.

I samband med Moderaternas kommun-dagar 2023 arrangerade ni ett seminarium med titeln ”Medborgarskolans roll i valsegern 2022” med syfte på regeringskiftet. Hur kändes det sedan när regeringen skar ned på det statliga folkbildningsanslaget med 30 procent?

– På seminariet pratade vi om hur Medborgarskolan skulle kunna finnas över hela landet och att vi erbjöd Moderaterna att samarbeta med oss kring exempelvis projekt kring att skriva debattartiklar. Vi gjorde ett försök att öka intresset för sam-

verkan.

– Neddragningen av anslaget är ju ett resultat av en förhandling och jag tror att det gjorde ont i flera av regeringspartierna. Neddragningarna handlar till stor del om okunskap. Vi vet att varje krona till ett studieförbund ger så mycket avkastning. Det är smart politik och resursanvändning att satsa på folkbildning.

I juni presenterades folkbildningsutredningen som verkar ha tagits emot väl av Folkbildningssverige. Tror du att utredningen kan bidra till att stärka folkbildningen?

– Utredaren Christer Nylander har verkligen gjort ett fantastiskt jobb och vi är väldigt imponerade och nöjda med utredningen. Politikerna som läser den kommer att folkbildas om folkbildningen och det är toppen. För det jag möter mest av allt är inte nödvändigtvis illvilja utan snarare okunskap om vilken skillnad vi kan göra.

Folkbildningen ska vara fri och frivillig - finns det någon skillnad i värde på en studiecirkel där människor med

liknande bakgrund ses, jämfört med en där deltagarna har olika bakgrund?

– Jag har tänkt jättemycket på det. Jag tror att man behöver både och. Jag har med tiden insett att separata rum behövs, särskilt för utsatta grupper, då steget kan vara väldigt stort att åka in till stan och träffa folk man inte känner. Då kan det behövas ett tryggt rum att bilda sig i där man möter människor som är lika en själv, för att i ett senare skede våga ta steget ut i en blandad grupp. Men folkbildningen är ju också en bra arena för att möta dem som inte är lika sig själv. Att ses på en akvarellkurs med deltagare som kommer från olika håll, med olika bakgrunder, och där man pratar om olika saker och breddar sina perspektiv. Där finns en otrolig kraft i folkbildningen att bidra till att bryta ned vi och dom.

Kan du berätta om några lyckade exempel på verksamheter med separata rum?

– Det finns ett bra exempel från Göteborg med föreningen Hoppet. Det startade som en pysselgrupp för ensamstående, isole-

rade invandrarkvinnor utan utbildning som behövde träffa andra och bryta sitt utanförskap. Efter ett tag upptäcktes det att många av dem lagade fantastiskt god mat från sina hemländer. De skrev ett inlägg på Facebook om att man kunde beställa och det bara haglade in beställningar från hela Sverige, och till och med Norge, har föreningen berättat. I dag är Hoppet en matlagnings- och cateringverksamhet som jobbar för kvinnors självständighet. De levererar fantastiskt god mat till stora fester och sammankomster.

– Ett annat exempel är när vi erbjöd teoristudier för Epa-kort i Norrland. Ingen körkortsfirma ville göra det eftersom det inte var lönsamt. Men vi gjorde det och

ungdomarna tog sitt Epa-kort. Sommaren 2023 hade hemtjänsten i Vilhelmina personalkris. Men tack vare Medborgarskolans kurser kunde flera ungdomar ta sitt körkort och sedan anställas för att med sina Epa-traktorer köra ut mat till kommunens äldre, städa och hjälpa till med olika ärenden. Ungdomarna fick ett sommarjobb där de verkligen kände att de gjorde skillnad och fick därigenom ökad självkänsla. Dessutom skapades bra möten mellan ungdomar och äldre. Det finns tusentals liknande exempel och vi måste få folk att förstå detta. Varför ska vi betala vuxna människors fritidsintressen med skattepengar? Jo för att det här kan bli resultatet, säger Ann-Sofie Olding.

“Vi kanske behöver ett nytt projekt som sätter fokus på hur vi fostrar ansvarstagande pålitliga medborgare som förstår kopplingarna mellan tillit, skötsamhet, demokrati och engagemang. Detta var a och o inom folkbildningsrörelsen när den startade.”

Lars Trägårdh

Professor & Kommittéordförande

TEXT: Ulrika Borg
FOTO: David Lagerlöf

Folkbildningen - fjärran från ”fri och oberoende”

Folkbildningen behöver sätta ett värde på sin verksamhet och göra sig fri från bidragsberoendet. Bara då kan folkbildningen bli fri och oberoende igen. Det säger Lars Trägårdh, professor i historia som även efterlyser en återuppväckt allians mellan skolan och folkbildningsverige. Inte minst i framtagandet av en svensk kulturkanon, ett arbete han själv har fått i uppdrag av regeringen att leda.

Lars Trägårdh är professor i historia med en mängd publikationer bakom sig. Han har bland annat forskat om det svenska samhällskontraktet och den nordiska modellen, välfärdens historiska rötter, individens ställning och rättigheter och samhällets roll för välfärd och demokrati. På senare år har han lett ett större forskningsprojekt som rör social tillit, trygghet och oro i Sverige. Men mest aktuell är han

som ordförande i den omdebatterade kommittén En svensk kulturkanon.

Du har studerat tilliten mellan människor i Sverige under flera år. Hur står det till med den svenska tilliten?

– De nordiska länderna utmärker sig i ett globalt perspektiv. Vi har tillit till varandra, inte främst till familjen, klanen eller till den etniska gruppen. Det handlar mer om medborgarnas relation till de gemen-

samma institutionerna som ger en bas för individuell frihet. Vi har kunnat leva fritt i ett demokratiskt samhälle och vi har varit förskonade från krig.

I somras fick de in nya data till tillitsprojektet som just nu håller på att analyseras. Enligt Lars Trägårdh är Sverige splittrat och det finns två tendenser som utmärker sig.

– De goda nyheterna är att vi på en generell nivå har en väldigt hög tillit till andra människor. De mindre goda nyheterna är att det finns en stor splittring i Sverige när det gäller trygghet och tillit och resultaten visar på stora regionala skillnader, även ned på stadsdelsnivå.

– Jag befinner mig nu på Södermalm där vi har skyhöga tillitssiffror på 75 procent. Om jag tar cykeln ned till Rågsved på 40 minuter, då har jag också cyklat 40 punkter ned i tillit, från 75 till 35 procent. Det finns

liknande skillnader inom mellanstora städer som till exempel Helsingborg och Norrköping och på andra håll i Sverige.

Vilka är orsakerna till att Sverige är så splittrat?

– Det beror främst på kriminalitet, fattigdom, andelen utrikesfödda och arbetslöshet i vissa områden, kombinerat med växande fusk och bedrägerier inom välfärden. Vi har icke-korrupta offentliga institutioner som levererar men det bygger också på att vi har pålitliga arbetare som inte genomför bedrägerier. Och här finns det en hel del larmsignaler just nu. Om vi inte får styr på kriminaliteten kan den undergräva den höga generella tilliten som utmärker Sverige.

Den fostrande uppgift som folkbildningen tog sig an när folkrörelserna bildades i slutet av 1800-talet är något som Lars Trägårdh lyfter fram som en ny möjlighet för

folkbildningen.

– Vi kanske behöver ett nytt projekt som sätter fokus på hur vi fostrar ansvarstagande pålitliga medborgare som förstår kopplingarna mellan tillit, skötsamhet, demokrati och engagemang. Detta var a och o inom folkbildningsrörelsen när den startade.

Lars Trägårdh berättar att mycket av det som startades av folkrörelserna och folkbildningen i mitten av 1800-talet var idén om att vanligt folk skulle ges möjligheter att bilda sig, göra klassresor och att man samtidigt skulle undvika att ett trasproletariat växte fram. Det skedde samtidigt som Sverige påbörjade den otroliga tillväxtresan mellan 1870 – 1970, något som skapade ett högre välstånd men också sociala och politiska spänningar. Folkrorelsetraditionen var både en kamp för demokrati och för delaktighet i bildningsprojektet.

I dag har folkbildningen inte alls samma roll, vad var det som hände?

– I och med folkskolans nedläggning i början av 1960-talet och införandet av grundskolan lades mycket av det tidigare bildningsuppdraget ned. Samtidigt skedde ett skifte i pedagogiken. De böcker som hade använts inom folkskolan uppfattades som gammaldags och nationalistiska. Det skapade ett slags tomrum som också märktes inom folkbildningen.

– Folkbildningen var från början egenfinansierad, självorganiserad och oppositionell mot staten eftersom Sverige inte var demokratiskt när de första folkbildningsorganisationerna bildades. När demokratin sedan infördes och Socialdemokraterna inledde sitt långa regeringsinnehav började staten också stödja folkbildningen. Det fanns ett demokratiskt intresse i att stödja den här formen av rörelser. Något som var kortsiktigt positivt i termer av det ekono-

miska stödet, men som på längre sikt la en grogrund för framtida dilemman.

Lars Trägårdh säger att folkbildningsorganisationerna med tiden blev beroende av de statliga stöden och att stöden ofta var villkorade och kunde ta formen av projektbidrag för att främja till exempel integration och jämställdhet. Därmed kom initiativen mer från staten och kommunerna än från folkbildningsorganisationerna själva. Med pengarna kom med tiden alltmer styrning. Folkbildningen kom, likt idrottsrörelsen och ”kulturen”, att stundtals framstå som statens underleverantör utifrån politiska direktiv.

– Folkbildning är fortfarande en viktig komponent i Sverige men den har blivit oerhört bidragsberoende. Vi är väldigt fjärran från folkbildningens ledord ”fri och frivillig”.

Hur tycker du att folkbildningen ska agera framöver?

– Man måste komma ifrån det totala beroendet av skattemedel. Friheten ligger i att ha en mer diversifierad form av inkomst. Nu blir man föremål för styrning och nedskärningar och det finns en djup ofrihet inbyggd i detta. Man måste sätta ett värde på det man gör och det är ingen given rättighet att få offentliga medel till sin verksamhet.

I december förra året presenterade regeringen den kommitté som ska ta fram en svensk kulturkanon och Lars Trägårdh utsågs till ordförande. Ledorden för kulturkanon är bildning, gemenskap och inkludering.

Kan du berätta lite om hur ni tar er an uppdraget?

– Med tanke på att Sverige är väldigt splittrat när det gäller tillit och trygghet blev dessa ledord naturliga. Samtidigt vill jag få med det bredare kulturbegreppet och där är samhället viktigt. Vi är fostrade i en politisk kultur, en rättskultur, en ekonomisk kultur och en religiös kultur som vi har gemensamt. Sverige har inte någon historia av slaveri eller livegendom, utan tilliten och förtroendet för de gemensamma institutionerna skapades redan under Axel Oxenstierna på 1600-talet.

– Även om vi också i Sverige haft tider av korruption, fick vi tidigt en offentlighetskultur med en lagstiftning om föreningsfrihet, tryckfrihet, pressfrihet tillsammans med 1809 års regeringsform, Justitieombudsmannen och så vidare. Vi fick tidigt en bred läskunnighet bland folket tack vare kyrkans husförhör och katekesen. Det är viktiga delar av vår kultur.

I direktiven till kommitténs arbete står det bland annat att ni ska skapa ett brett intresse för och dialog om innehållet genom utåtriktad verksamhet i hela landet. Kan kulturkanonprojektet vara en slags moderniserad form av studie-cirkel i demokratins tjänst?

– Ja, jag pratar redan med grupper som är intresserade av detta. Vi kanske bör fundera på om det är dags för ett slags återvändande till de gamla idealen. Folkbildningen har historiskt sett spelat en väldigt viktig roll och vi borde försöka återuppliva den idén. En allians mellan skolan uppifrån och folkbildningsverige nedifrån. Denna allians har lett till magi historiskt sett, säger Lars Trägårdh.

”Alla människors lika värde får inte förväxlas med alla tankars lika värde.”

FOTO: Lina Arvidsson
TEXT: Ulrika Borg

Om vår tids kunskapsförakt

I sin senaste bok skriver hon om kunskap och kunskapsförakt, hur sanning och fakta har degraderats till åsikter och det obegripliga i att allt för många har tappat tilltron till kunskapens värde. Sedan boken ”Så fint att kunskap finns!” gavs ut förra året har Bodil Jönsson sett vissa tecken på att utvecklingen har vänt. Vid Folkbildarforum i november kommer hon att förklara varför.

Bodil Jönsson är en prisbelönt fysiker och professor emerita vid Lunds universitet. För allmänheten är hon främst känd för sin medverkan i TV-programmet Fråga Lund och som författare, bland annat till ”Tio tankar om tid” från 1999. Sedan dess har hon skrivit drygt 20 ytterligare böcker, den senaste med titeln ”Så fint att KUNSKAP finns!”

Du berättar att ”Så fint att KUNSKAP

finns!” är skriven med ”hjärteblod”. Att boken inte hade blivit skriven om du inte känslomässigt hade reagerat så starkt negativt på vår samtids kunskapsvilsenhet, kunskapsrelativism och kunskapsförakt. Hur menar du?

– Aldrig hade jag, 40-talist som jag är, trott att jag skulle få vara med om att hamna i en samtidskultur där kunskapen degraderades och där gatans parlament kunde

Bodil Jönsson
Fysiker, professor emerita och författare

sprida irrläran och vanföreställningar typ att fakta egentligen inte "finns" och att "åsikter" och "kunskaper" kan ses som synonymmer. Jag kunde inte riktigt ta det på allvar – därtill var det både alltför fräckt och alltför dumt.

– Julen 2022 nådde jag en sorts tipping point. Det hela hade hållit på för länge och blivit för tröstlöst för att jag – världsförbättrare som jag är – bara skulle hålla emot i det lilla, dvs i sådant jag själv är inblandad i. Jag började då på ett manus till det som blev boken "Så fint att KUNSKAP finns!" **Hur gick det till när så många tappade taget om kunskapen och dess värde? är en fråga du ställer dig i boken. Kan du försöka att ge dig på en förklaring?**

– Egentligen är det alldeles obegripligt. Men desto viktigare att fästa sig vid att det faktiskt hade skett, att vi var mitt uppe i det, och att vi inte visste om och i så fall när det skulle vara över. Jag minns att jag tänkte ungefär att inte ens när det här är över kommer vi att kunna "förklara" det. Ja, till och med eftersmaken kommer att vara fadd!

– Men desto större anledning att fundera över hur det kom sig att kunskapen inte av sig själv kunnat hålla emot det senaste decenniet. Ungefär som von Wright i sitt värtal 1946 (återgivet i boken "Humanismen som livshållning") diskuterade hur humanismen hade all anledning att ställa motsvarande fråga till sig själv – hur kunde humanismen bara svepas undan och ersättas med andra världskrigets människo- och kunskapsförakt? Kanske kan vi faktiskt nu lära oss något av det skedda och

vara bättre preppade nästa gång det sker? **Vad kan kunskapsrelativism och kunskapsförakt få för konsekvenser för vårt samhälle och för demokratin?**

– Kunskapsrelativism och kunskapsförakt omöjliggör i grunden både ett fungerande samhälle och en demokrati vilka båda kräver att människorna tror på att sanningar och fakta finns. Ja, det här är faktiskt existentiellt för både samhället och demokratin. Hur skulle vi kunna bygga upp beslutsunderlag och institutioner, lagar och förordningar, riksrevisioner och kommunrevisioner om det inte fanns en verklighet?

Hur tror du att kunskapsföraktet och kunskapsrelativismen har lyckats bli en del av debatten inom politiken och på vissa sociala medie-plattformar?

– Lättkränkthet. Varför skulle du ha mer "rätt" än jag? Är inte mina tankar lika mycket värda som dina, är inte alla tankar lika mycket värda? Nej, de är faktiskt inte det. Alla människors lika värde får inte förväxlas med alla tankars lika värde. Störst värde har sådana tankar som är bra att tänka med i bemärkelsen att man kan ha dem till något som är relevant för den faktiska omvärld som omger en.

– Därtill kommer en nonchalans inför det som föregick den förra knapptryckningen. Och för det som kommer efter den nästa. Och givetvis en historielöshet och ett ointresse inför allt det som vi fått från våra förfäder.

Du uppmanar till engagemang för kunskapens skull och att det blir en folkrörelse. Kan du berätta lite hur du tänker?

– Jag har länge tänkt att det inte blir möjligt att vända den här antikunskapskutan med mindre än att det kommer till en stor och stark folkrörelse. Men med början under augusti-september i år har jag fått för mig att det faktiskt kan hända att utvecklingen redan vänt, dvs att allt det här tramset snart kommer att implodera liksom av sig självt. Det har visat sig ovärdigt och går därför ur tiden. Delar av min föreläsning på folkbildarforum kommer jag att ägna åt de tecken på detta som jag tror mig ha fångat.

Kan du redan nu ge några smakprov på sådana tecken?

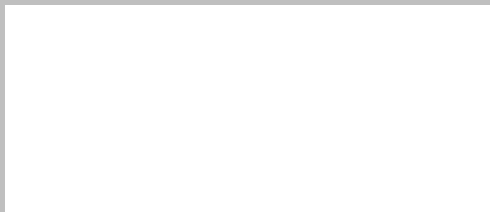
Det som händer i USA där Kamala Harris med flera har tagit bladet från munnen och där de kommande vicepresidenterna var sakliga rakt igenom i sin debatt. I Sverige ser jag fler studiecirkelkringar kring boken "Så fint att KUNSKAP finns!", fler klassuppsättningar och en jättetillströmning till öppna föreläsningar. Det är en annan sorts frågor som ställs och luften känns lättare att andas.

Sist i boken finns 12 uppmaningar till

att reagera och agera för kunskapens skull. Folkbildningen finns med och du skriver "Rusta upp, det vill säga rusta i alla fall inte ned, satsningarna på folkbildningen." Det är just det som regeringen nu har gjort i och med en 30-procentig neddragning av anslaget till studieförbunden. Vad säger du om det?

– Jag säger att det är FEL, FEL, FEL. Och att konsekvenserna är orimliga. Vi måste alltså hitta sätt att hantera regeringens oförstånd. Men observera att dessa sätt kan behöva inbegripa att det kan vara NU, just NU, som vinden redan kan ha vänt bort från den mörka medeltid som rått nu i ett till två decennier. Den sortens tankar hade jag inte i huvudet medan jag skrev boken. De har bara några månader på nacken. Och det kan ha hänt ännu mycket mer innan Folkbildarforum faktiskt äger rum för den här intervjun görs en månad i förväg. Hur ska alla vi folkbildare reagera om vi börjar få medvind och medhåll i stället för motvind och turbulens, och hur preparar vi oss för den situationen?

Retur- Bildningsförbundet Östergötland
adress: Klostergatan 19 • 582 23 Linköping

SAMHÖRIGHET & SAMMANHÅLLNING

Onsdag den 13 november 2024 | Louis De Geer i Norrköping

En konferens med oväntade perspektiv som ger nytt
syre åt diskussionerna kring bildning och samhälle!

FOLK
BILDAR
FORUM

Delta du med!

bildningsforbundet.se/folkbildarforum

Ann-Sofie Ödling
Medborgarskolan

Samuel Gustafsson
Bilde

Annica Wallenborg & Olle Westberg
Sveriges Folkhögskolor

Bodil Jönsson
Författare

Lars Trägårdh
Professor

Anna Ekström
RIO & ABF

www.folkbildarforum.se

PS. Du kan skanna
QR-koden med din
mobilkamera! DS.

 Bildningsförbundet
Östergötland